

УДК 341.4
DOI: 10.31733/2078-3566-2022-1-155-160

Василь БЕРЕЗНЯК[©]
доктор юридичних наук,
старший науковий співробітник
(Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ, м. Дніпро, Україна)

ЩОДО ОСОБЛИВОСТЕЙ ЮРИСДИКЦІЇ МІЖНАРОДНОГО КРИМІНАЛЬНОГО СУДУ: АНАЛІЗ ОКРЕМИХ ПОЛОЖЕНЬ РИМСЬКОГО СТАТУТУ

У статті звернено увагу на основні особливості юрисдикції Міжнародного кримінального суду, зазначених у Римському статуті. Досліджено окремі положення Римського статуту з метою виявлення проблемних аспектів та зроблено спробу пошуку шляхів для їх вирішення. Зокрема, запропоновано модернізацію алгоритмів діяльності Міжнародного кримінального суду, наближення структури Римського статуту до класичної побудови національного кримінального закону, що дасть змогу ратифікувати його низкою держав, які на сьогодні є виключно підписантами.

Ключові слова: Міжнародний кримінальний суд, Римський статут, юрисдикція, злочин агресії, кримінальний закон.

Постановка проблеми. Діяльність Міжнародного кримінального суду (далі – МКС) полягає у розслідуванні і розгляді справ стосовно вчинення окремими суб'єктами найбільш тяжких кримінальних правопорушень проти миру, безпеки і міжнародного правопорядку, тому регламентація належної роботи МКС має важливе значення для світової спільноти. Римський статут є основоположним документом, яким МКС керується в організації власної діяльності, однак він досі потребує певних змін і доповнень, редагування концепції МКС для його повного сприйняття державами, які досі не ратифікували положення Римського статуту.

Аналіз публікацій, в яких започатковано вирішення цієї проблеми. Базові аспекти діяльності МКС і певні проблемні аспекти, а також окремі особливості регламентації провадження щодо злочину агресії досліджувалися багатьма українськими науковцями, серед яких: Н. Плахотнюк, К. Важна, А. Кибальник тощо.

Метою статті є аналіз окремих положень Римського статуту для визначення проблемних аспектів, а також дослідження особливостей юрисдикції МКС стосовно кримінальних правопорушень, передбачених ст. 5 Римського статуту.

Виклад основного матеріалу. Римський статут Міжнародного кримінального суду було ухвалено 17 липня 1998 року як документ, який регламентує діяльність МКС на міжнародному рівні, встановлюючи низку вимог до загальних засад функціонування судового органу міжнародного значення, його юрисдикції та ратифікації на національному рівні. Римський статут набув чинності 1 липня 2002 року, а також на сьогодні є основоположним документом у роботі Міжнародного кримінального суду в Гаазі, ратифікований і підписаний 122 країнами світу, 31 країнами – тільки підписаний. Римський статут визначає повноваження МКС з розслідування і розгляду найбільш серйозних міжнародних злочинів: геноцид, злочинів проти людства та злочину агресії. Відповідно до законодавства, яке регламентує діяльність МКС, держава може стати його учасником виключно після ратифікації. Однак і сама ратифікація тягне певні наслідки, зокрема, злочини, вчинені громадянами держави, яка ратифікувала Римський статут, або на території цієї держави підсудні МКС в Гаазі. Тож ратифікація є однією з підстав розширення юрисдикції МКС. Україна стала підписантом Римського статуту у 2000 році, однак нею він досі не ратифікований через низку об'єктивних і суб'єктивних обставин. Проте у випадку не просто підпису Римського статуту, а його ратифікації Україною, вона мала би певні позитивні юридичні наслідки: увійшла до складу Асамблеї держав-учасників із правом виносити питання на порядок денний, отримала б свого суддю і змогу

брати участь в роботі суду. Так само більш ефективним та перспективним було б вирішення міжнародного збройного (російсько-українського) конфлікту з елементами не міжнародного тощо [1].

У міжнародних панельних дискусіях панує думка, що частково пояснює відхилення ратифікації Римського статуту Україною. Професор Австралійського національного університету та Університету Копенгагена Кевін Джон Хеллер під час дискусії стосовно проблемних питань функціонування МКС висловився стосовно сприйняття Україною МКС виключно як карального інструменту та нехтування перспективою захисту прав жертв збройного конфлікту. На думку науковця, варто виокремити деякі особливості ратифікації Римського статуту та її значення для України. Ратифікація жодним чином не змінює правові параметри держави-учасниці, врешті-решт не відбудеться змін і для України у розслідуванні злочинів, вчинюваних проти неї. Пріоритетність має більше політичний, ніж юридичний характер. Професор стверджує, що зволікання у ратифікації не надає переваг Україні у розслідуванні справи російсько-українського конфлікту та нівелює її змогу висунення українських фахівців на посади в МКС, мати право голосу під час ухвалення рішень [2].

Головним питанням для науки міжнародного кримінального права є юрисдикція МКС. Незважаючи на те, що вона поширюється на всі держави, які є учасницями Асамблеї, є низка особливостей, які характеризують юрисдикцію МКС і певним чином визначають її функціонал. Серед особливостей юрисдикції МКС можна назвати такі:

- суд може здійснювати свої функції і повноваження відповідно до Римського статуту на території будь-якої держави-учасниці і, за спеціальним дозволом, на території будь-якої іншої держави (ч. 2 ст. 4 Римського статуту);
- суд має виключне обмежене коло злочинів, які належать до його юрисдикції, які є найбільш тяжкими для всієї світової спільноти: злочин геноциду, злочин проти людства, військовий злочин, злочин агресії (ч. 1 ст. 5 Римського статуту);
- суд володіє юрисдикцією щодо військових злочинів, зокрема, коли вони вчинені в межах плану або політики або при масштабному (глобальному) здійсненні таких дій (ч. 1 ст. 8 Римського статуту);
- юрисдикція Суду *ratione temporis*, тобто вона не має зворотної дії у часі, Суд має юрисдикцію виключно щодо злочинів, які вчинені після набуття чинності цього Статуту (ч. 1 ст. 11 Римського Статуту);
- держава, яка ратифікує Римський статут, автоматично визнає юрисдикцію МКС на своїй території та щодо своїх громадян стосовно злочинів, визначених у ст. 5 Статуту (ч. 1 ст. 12 Римського Статуту);
- стаття 13 Римського статуту містить умови, за якими МКС отримує змогу здійснювати свою юрисдикцію щодо злочинів, які до такої юрисдикції належать. Серед умов можна назвати такі:
 - всі вичерпні відомості про подію злочину, який перебуває під юрисдикцією МКС, передаються Прокурору державою-учасницею відповідно до ст. 14 Римського статуту;
 - всі вичерпні відомості про подію злочину, який належить до юрисдикції МКС, передані прокурору Радою Безпеки, яка діє на підставі Статуту Організації Об'єднаних Націй;
 - прокурор самостійно почав розслідування на підставі відомостей про злочин, який належить до юрисдикції МКС, керуючись ст. 15 Римського статуту (ст. 13 Римського статуту);
 - жодна особа не може бути засуджена за діяння, щодо вчинення якого вона була вже визнана винною або невинуватою (ч. 1 ст. 20 Римського статуту);
 - особа не підлягає відповідальності за Римським статутом, за винятком тих випадків, коли суспільно небезпечне діяння, вчинене нею, підпадає під юрисдикцію МКС (ч. 1 ст. 22 Римського статуту);
 - суд наділений юрисдикцією виключно стосовно фізичних осіб, які вчинили злочини, що підлягають під юрисдикцію МКС. У Римському статуті набув свого розвитку інститут індивідуальної кримінальної відповідальності. Його головна особливість полягає в перегляді розуміння, що за вчинення міжнародних злочинів, які підлягають юрисдикції МКС, не можна притягнути до відповідальності державу. Із побудови розуміння суб'єкта міжнародного злочину на засадах формальної логіки впливає, що під поняттям «держава» розуміють сукупність осіб, які є причетними до його вчинення, а тому мають самостійно нести кримінальну відповідальність за власні дії (ч. 1 ст. 25 Римського

статуту);

– у Римському статуті для МКС також визначені випадки виключної юрисдикції, зокрема, він не поширює свою юрисдикцію на осіб, які не досягли 18-річного віку на момент імовірного вчинення злочину, передбаченого ст. 5 Римського статуту (ст. 26 Римського статуту);

– юрисдикція МКС жодним чином не є залежною від зовнішніх ознак особи, її соціального статусу або посадового становища тощо. У Римському статуті суб'єкти не диференціюються залежно від вищезазначених, притаманних їм ознак, а також вони не є пом'якшувачими обставинами або такими, що передбачають звільнення від кримінальної відповідальності (ч. 1 ст. 27 Римського статуту) [3].

Це дослідження спрямоване не тільки на виокремлення особливостей юрисдикції МКС як суду міжнародного значення, але й на проведення аналізу Римського статуту, яким регламентується діяльність Суду для визначення рівня його відповідності принципам верховенства права, законності, поваги до прав і свобод людини і громадянина, невідворотності кримінальної відповідальності тощо. Тож для того, щоб виявити наявність цих принципів у Статуті, доцільно дослідити, зокрема, випадки, за яких справа не може бути прийнята до провадження МКС. Варто наголосити, що ці випадки є вичерпними і розширенню або дещо іншому інтерпретуванню не підлягають. До випадків, передбачених ч. 1 ст. 17 Римського статуту, належать:

– проводиться досудове розслідування або відкрите кримінальне провадження державою, до юрисдикції якої належить розслідування вчинення конкретних кримінальних правопорушень, за винятком, коли держава не бажає, не має змоги проводити досудове розслідування належним чином;

– кримінальне провадження провадиться державою, яка має на це повноваження і яка вирішила не розпочинати досудове розслідування щодо особи, яка причетна до вчинення кримінального правопорушення, за винятком випадків, коли такі дії стали результатом небажання або відсутності змоги провести розслідування належним чином;

– особа, яка причетна до вчинення кримінального правопорушення, вже була засуджена за його вчинення, і проведення досудового розслідування не може бути здійснено на підставі п. 3 ст. 20 Римського статуту;

– справа не є достатньо масштабною і серйозною, щоб підпадати під юрисдикцію МКС [3].

Із пунктів, зазначених у ст. 17 Римського статуту, можна вивести твердження про наявність принципу заборони двічі притягувати до кримінальної відповідальності за те саме суспільно небезпечне діяння, а також охоплення загальних правил юрисдикції. Вони полягають у тому, що судом не може розглядатися справа, яка перебуває у провадженні або розгляді іншим судом, до юрисдикції якого така справа належить тощо.

Незважаючи на те що в Римському статуті пріоритетним залишається дотримання основоположних принципів кримінального права і процесу, проте не всі вони у ньому висвітлені і дотримані. Текст Римського статуту є базовим документом, яким Суд керується у своїй діяльності з розгляду і вирішення справ за фактом вчинення кримінальних правопорушень, віднесених до його компетенції тим же Статутом. Однак виникають деякі проблемні моменти, які полягають у тому, що Римський статут не має усіх класичних категорій, які містить стандартний Кримінальний кодекс. Зокрема, у ньому не висвітлено обставини, які пом'якшують або обтяжують кримінальну відповідальність особи за вчинене діяння, ним не встановлено конкретний перелік покарань, вид і міра покарання за кожне окреме діяння залежно від обставин та масштабу. У Статуті ч. 1 ст. 77 окреслює покарання у вигляді позбавлення волі на строк не більше 30 років, а також довічне позбавлення волі залежно від низки обставин та індивідуальних особливостей вчиненого суспільно небезпечного діяння, а також зауважено, що в окремих випадках може застосовуватися штраф або конфіскація доходів, майна і активів тощо [3]. Структура і окремі норми Римського статуту тією чи іншою мірою не відповідають національному законодавству держав, тому що більшість має класичну первинну побудову кримінального закону на відміну від Статуту. Також викликати сумніви в об'єктивності та законності рішень щодо призначеного покарання може той факт, що за кожне діяння строк та покарання окремо не визначені і МКС призначає покарання у великому діапазоні від 0 до 30 років позбавлення волі або довічне позбавлення волі [4, с. 202; 5, с. 76–81].

Римський статут визначає МКС як орган правосуддя, який доповнює національні

органи кримінальної юстиції, однак це питання є спірним і часто неприйнятним для законодавства інших держав, які мають власну визначену структуру судів і національне законодавство не передбачає їх доповнення МКС. Власне, це, на нашу думку, могло бути однією із детермінант підписання, однак не ратифікації Римського статуту низкою держав світу. Стаття 89 Римського статуту передбачає прохання МКС до держави видачі особи для арешту та подальшого здійснення розслідування і розгляду справи МКС, що може суперечити законодавству деяких держав, законодавство яких прямо забороняє видачу особи для притягнення до кримінальної відповідальності та подальшого відбування покарання [4, с. 202; 6].

Зважаючи на основні положення Римського статуту, можна зробити висновок, що у ньому висвітлено лише межі юрисдикції самого МКС, однак не окреслено проблемні аспекти взаємодії з іншими державами, громадянами яких є особа, яка вчинила кримінальне правопорушення. Сумнівним є той факт, що всі держави-учасниці у власному законодавстві окреслили межі взаємодії із МКС. Саме тому це питання є проблемним, адже більш мотивованого та ґрунтовного потребує врегулювання питання арешту, видачі та судового провадження стосовно особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, що підпадає під юрисдикцію МКС. Незважаючи на те, що статус МКС визначено як такий, що доповнює органи національної юстиції, однак він поряд з цим має міжнародне значення, тому у Римському статуті мають бути впроваджені норми, що розкривають алгоритми взаємодії МКС і правоохоронних органів та органів правосуддя будь-якої держави, зокрема держави-учасниці [4, с. 202; 7].

Досить важливим для юрисдикції МКС є визначення злочину агресії в Римському статуті та визнання стосовно цього кримінального правопорушення юрисдикції МКС. Відповідно до Резолюції ГА ООН № 3314 1974 року, у статті 1 визначено, що «агресією є застосування збройної сили державою проти суверенітету, територіальної недоторканності або політичної незалежності іншої держави, або яким-небудь іншим чином, несумісним із Статутом Організації Об'єднаних Націй» [8]. Застосування збройної сили державою першою в порушення Статуту є *prima facie* (з лат. – з першого погляду) свідченням акту агресії. Проте стаття 3 Резолюції містить перелік суспільно небезпечних діянь, які можуть кваліфікуватися як акт агресії і такий перелік не є вичерпним.

Суд фактично здійснював юрисдикцію стосовно злочину агресії як тільки, згідно зі статтями 121 і 123, не було ухвалено положення, що містить визначення цього злочину та встановлює умови, за яких Суд здійснює юрисдикцію стосовно цього злочину. Таке положення було узгоджено з відповідними положеннями Статуту Організації Об'єднаних Націй [3]. 11 липня 2010 року у Кампалі (Уганда) для вирішення цього питання була ухвалена консенсусом на 13-му пленарному засіданні Комісією з огляду консенсусом RC/Res.6 Резолюція, яка послідовно розкриває поняття «злочину агресії», його основні особливості, а також визначає сукупність ознак, за якими суспільно небезпечне діяння кваліфікуватимуть як «злочин агресії». Резолюція є юридично важливим документом, тому що завдяки їй суд може визначити склад такого злочину, окреслити сутність власне суспільно небезпечного діяння і призначити санкцію [9, с. 184–185; 10, с. 134–137].

Римський статут, спираючись на ці нормативно-правові акти, також має бути доповнений ознаками і поняттям злочину агресії, тому що він є частиною юрисдикції суду. На нашу думку, в межах Римського статуту має бути сформовано єдину дефініцію злочину агресії, його ознаки, особливості призначення покарання та суб'єктів цього діяння.

Висновки. Юрисдикція МКС сьогодні відповідно до норм Римського статуту, який регламентує його діяльність, має низку особливостей, які варто досліджувати з тим, щоб модернізувати діяльність Суду. Чимало держав є підписантами Римського статуту, однак досі не ратифікували через певні об'єктивні причини, які стосуються регламентації його діяльності. У цьому дослідженні висвітлено головні особливості юрисдикції МКС, з огляду на окремі положення Римського статуту, а також висвітлено випадки неприйняття справи до провадження. Із пунктів, зазначених у ст. 17 Римського статуту, можна вивести твердження про наявність принципу заборони двічі притягувати до кримінальної відповідальності за те саме суспільно небезпечне діяння, а також охоплення загальних правил юрисдикції. Структура і окремі норми Римського статуту тією чи іншою мірою не відповідають національному законодавству держав, тому що більшість має класичну первинну побудову кримінального закону на відміну від Статуту. Також викликати сумніви в об'єктивності та законності рішень щодо призначеного покарання може той

факт, що за кожне діяння строк та покарання окремо не визначені. Римський статут, спираючись на ці нормативно-правові акти, також має бути доповнений ознаками і поняттям злочину агресії, тому що він є частиною юрисдикції суду. На нашу думку, в межах Римського статуту має бути сформовано єдину дефініцію злочину агресії, його ознаки, особливості призначення покарання та суб'єктів цього діяння.

Список використаних джерел

1. Римський статут: які країни підписали і ратифікували документ. *Слово і діло. Аналітичний портал*: офіційний вебсайт. URL : <https://www.slovoidilo.ua/2019/09/06/infografika/polityka/rymskyj-statut-yaki-krayiny-pidpysaly-ratyfikuvaly-dokument>.
2. Міжнародний кримінальний суд: внутрішня динаміка, геополітика та Україна. *Українська гельсінська спілка з прав людини*: офіційний вебсайт. URL : <https://helsinki.org.ua/articles/mizhnarodnyu-kryminalnyu-sud-vnutrishnia-dynamika-heopolityka-ta-ukraina/>.
3. Римський статут Міжнародного кримінального суду: міжнародний документ №995_588 в редакції від 16.01.2002. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text.
4. Погосян А. А. Юрисдикція Міжнародного кримінального суду. *Міжнародні читання присвячені пам'яті професора Імператорського Новоросійського університету П. С. Казанського : матеріали Міжнар. конф. (м. Одеса, 22-23 жовт. 2010 р.)*. Одеса : Фенікс, 2010. С. 200-202.
5. Мохончук С. М. Міжнародна регламентація відповідальності за злочини проти миру і безпеки людства. *Кримінальне право, криміналістика і кримінологія*. 2012. № 1-2. С. 76-81.
6. The History of the Draft Code of Crimes Against the Peace and Security of Mankind. URL : <http://www.cambridge.org/core/journals/israel-law-review/article/history-of-the-draft-code-of-crimes-against-the-peace-and-security-of-mankind/98743F12D97C36ACE99F35662AAC6F71>.
7. Jean Allain and John R. W.D. Jones. A Patchwork of Norms: A Commentary on the 1996 Draft Code of Crimes against the Peace and Security of Mankind. URL : <http://www.ejil.org/pdfs/8/1/1401.pdf>.
8. Резолюція ГА ООН № 3314 1974 року : резолюція № 995_001-74 від 14.12.1974. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_001-74.
9. Кибальник А. Г. Развитие определения агрессии в международном праве. *Библиотека криминалиста*. 2011. № 1. С. 181–188.
10. Миронова В. О. Проблемы криминальной ответственности за нарушения законів та звичаїв війни : монограф. ; за заг. ред. В. П. Смельянова. Харків : Право, 2007. 152 с.

Надійшла до редакції 04.03.2022

References

1. Rym's'kyu statut: yaki krayiny pidpysaly i ratyfikuvaly dokument [Rome Statute: which countries have signed and ratified the document]. *Slovo i dilo. Analitychny portal*: ofitsynny vebsayt. URL : <https://www.slovoidilo.ua/2019/09/06/infografika/polityka/rymskyj-statut-yaki-krayiny-pidpysaly-ratyfikuvaly-dokument>. [in Ukr.].
2. Mizhnarodnyy kryminal'nyy sud: vnutrishnya dynamika, heopolityka ta Ukrayina [International Criminal Court: domestic dynamics, geopolitics and Ukraine]. *Ukrayins'ka hel'sins'ka spilka z prav lyudyny*: ofitsynny vebsayt. URL : <https://helsinki.org.ua/articles/mizhnarodnyy-kryminalnyu-sud-vnutrishnia-dynamika-heopolityka-ta-ukraina/>. [in Ukr.].
3. Rym's'kyu statut Mizhnarodnoho kryminal'noho sudu: mizhnarodnyy dokument №995_588 v redaktsiyi vid 16.01.2002 [Rome Statute of the International Criminal Court: international document №995_588 as amended on 16.01.2002]. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text. [in Ukr.].
4. Pohosyan, A. A. (2010) Yurysdyktsiya Mizhnarodnoho kryminal'noho sudu [Jurisdiction of the International Criminal Court]. *Mizhnarodni chytannya prysvyacheni pam'yati profesora Imperators'koho Novorosyys'koho universytetu P. Ye. Kazans'koho : materialy Mizhnar. konf. (m. Odesa, 22-23 zhovt. 2010 r.)*. Odesa : Feniks, pp. 200-202. [in Ukr.].
5. Mokhonchuk, S. M. (2012) Mizhnarodna rehlamentatsiya vidpovidal'nosti za zlochyny proty myru i bezpeky lyudstva [International regulation of responsibility for crimes against peace and security of mankind]. *Kryminal'ne pravo, kryminalistyka i kryminolohiya*. № 1-2, pp. 76-81. [in Ukr.].
6. The History of the Draft Code of Crimes Against the Peace and Security of Mankind [The History of the Draft Code of Crimes Against the Peace and Security of Mankind]. URL: <http://www.cambridge.org/core/journals/israel-law-review/article/history-of-the-draft-code-of-crimes-against-the-peace-and-security-of-mankind/98743F12D97C36ACE99F35662AAC6F71>.
7. Jean Allain and John R. W.D. Jones. A Patchwork of Norms: A Commentary on the 1996 Draft Code of Crimes against the Peace and Security of Mankind. URL : <http://www.ejil.org/pdfs/8/1/1401.pdf>.
8. Rezolyutsiya HA OON № 3314 1974 roku : rezolyutsiya № 995_001-74 vid 14.12.1974 [UN General Assembly Resolution № 3314 1974: Resolution № 995_001-74 of 14.12.1974]. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_001-74. [in Ukr.].
9. Kybal'nyk, A. H. (2011) Razvitiye opredeleniya agressii v mezhdunarodnom prave [Development of the definition of aggression in international law]. *Библиотека криминалиста*. № 1, pp. 181–188. [in Russ.].
10. Myronova, V. O. (2007) Problemy kryminal'noyi vidpovidal'nosti za porushennya zakoniv ta

ABSTRACT

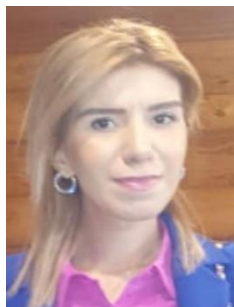
Vasyl Berezniak. On the features of the jurisdiction of the international criminal court: analysis of certain provisions of the Rome statute. The article draws attention to the main features of the jurisdiction of the International Criminal Court, specified in the Rome Statute. Some provisions of the Rome Statute have been studied in order to identify problematic aspects and an attempt has been made to find ways to solve them. In particular the author has proposed to modernize the algorithms of the International Criminal Court, to approximate the structure of the Rome Statute to the classical construction of a national criminal law, which will allow its ratification by a number of states that are currently exclusively signatories. However, they have not yet ratified it due to some objective reasons related to the regulation of its activities.

The structure and individual provisions of the Rome Statute to some extent do not comply with the national legislation of states, because most of them have the classic primary construction of criminal law in contrast to the Statute. The fact that the term and punishment for each act are not determined separately may also raise doubts about the objectivity and legality of decisions on the sentence imposed. The Rome Statute, based on these regulations, must also be supplemented by the features and concept of the crime of aggression, as it is part of the jurisdiction of the court. In our opinion, within the framework of the Rome Statute, a single definition of the crime of aggression, its features, features of sentencing and the subjects of this act should be formed.

Keywords: *International Criminal Court, Rome Statute, jurisdiction, crime of aggression, criminal law.*

УДК 341.3

DOI: 10.31733/2078-3566-2022-1-160-166

Фатима ГУСЕЙНОВА®

доктор философии по праву
(Бакинский государственный университет,
г. Баку, Азербайджан)

ЮРИДИЧЕСКАЯ ПРИРОДА ДВУСТОРОННИХ МЕЖДУНАРОДНЫХ ДОГОВОРОВ В СФЕРЕ ЗДРАВООХРАНЕНИЯ

Фатима Гусейнова. ЮРИДИЧНА ПРИРОДА ДВОСТОРОННІХ МІЖНАРОДНИХ ДОГОВОРІВ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я. У статті розглядається питання щодо юридичної природи двосторонніх міжнародних договорів у системі регулювання суспільних відносин у сфері охорони здоров'я. З цією метою аналізується двосторонній договірний досвід Азербайджанської Республіки. У статті визначено особливості участі двосторонніх міжнародних договорів у міжнародній правотворчості. Зазначається, що двосторонні міжнародні договори виступають як правова основа регулювання відносин у галузі охорони здоров'я. У статті також аналізується позиція законодавства Азербайджанської Республіки щодо юридичної сили двосторонніх міжнародних договорів.

Ключові слова: *відносини в галузі охорони здоров'я, норми міжнародного права, двосторонні міжнародні договори, правова система Азербайджанської Республіки, законодавство.*

Постановка проблемы. Как известно, международные соглашения играют ключевую роль в формировании юридической основы международно-правового регулирования отношений в сфере здравоохранения. Основное бремя в процессе создания этой правовой базы ложится на многосторонние международные соглашения, которые имеют более обобщающий характер. Однако двусторонние международные соглашения также активно участвуют в этом процессе с точки зрения установления особого режима регулирования. С другой стороны, эти международные соглашения различаются в зависимости от количества вовлеченных сторон. Таким образом, если более двух государств участвуют в заключении многостороннего международного соглашения,